

Staten in zwaar weer

Als econoom beleven we nu indrukwekkende tijden, tenminste wanneer we niet te zeer geraakt worden in onze portemonnee door de beurscrisis. Ongetwijfeld zullen over deze periode nog vele proefschriften en artikelen geschreven worden, maar aan de achteraf opgebouwde wijsheid hebben we helaas nu weinig. Toch zijn er nu wel al enige opmerkingen te maken. Wat wij hier aanschouwen is niet meer een crisis van ons bancaire systeem of een beurscrisis, het is een crisis van ons geldsysteem.

Het geld is natuurlijk een enorme uitvinding. Zonder het bestaan van dat instrument hadden we nog ruilhandel in natura. Het goed functionerend geldsysteem is essentieel geweest voor de ontwikkeling en de groei van onze moderne economieën. Kortom, het geldsysteem heeft een enorm positief extern effect gehad voor al diegenen die van dat systeem gebruikmaken. In de moderne tijd is de verschijningsvorm van het geld diffuus geworden. Naast het chartale geld wordt natuurlijk het girale geld en allerlei andere te verhandelen vermogenstitels in de praktijk ook als geld gebruikt. Bovendien zijn er nauwelijks nog nationale geldsystemen in de ouderwetse zin. Er is vrij geld- en kapitaalverkeer.

Met de intree van het geld is er ook al spoedig het besef gegroeid dat er een monetaire autoriteit nodig was die er op toezag dat het geld niet versneden werd, en die regels stelde voor de geldschepping om inflatie of deflatie te voorkomen.

De monetaire autoriteit is altijd aangesteld door de nationale overheid en haar bestaan en functioneren wordt gerechtvaardigd door het enorme belang dat alle burgers hebben bij een goed functionerend geldsysteem. En daarmee komen we tot het hart van de kwestie: het geld- en kapitaalverkeer is niet iets dat alleen aan bankiers, de beurs, en hedgefondsen kan worden overgelaten. Dat zou kunnen wanneer hun activiteiten alleen henzelf zouden raken. Private belangen van bankiers en collectieve belangen van burgers mogen overlappen, maar ze vallen helemaal niet samen. Dat impliceert dat bankiers wel hun vak mogen uitoefenen, maar altijd binnen de kaders van de richtlijnen en de controle van een monetaire autoriteit die de belangen van de burgers vertegenwoordigt.

Bovendien dienen die richtlijnen en controle verstandig te zijn, niet te scherp en pietluttig, maar ook zeker niet te ruim van uit een houding: alles mag zolang er maar geen ongelukken gebeuren.

En hier is het probleem. Door de internationalisatie van het laatste decennium zitten we met een mondiaal geldsysteem zonder adequate supranationale monetaire autoriteit. Ik heb het hier dus niet over de betrekkelijk kleine uitglijders van de Nederlandse of Belgische centrale banken, maar over het feit dat er helemaal geen mondiale autoriteit is. Er zijn slechts palaverende lichamen. Ook voor het Eurogebied is de ECB geen centrale economische autoriteit. Het is een illusie om te denken dat de tucht van de markt en ingebouwd fatsoen bij bankiers voldoende is om het moderne geld- en kapitaalsysteem te reguleren. En als het bank- en beursstelsel het af laat weten en de staten als *lenders of last resort* toch *nolens volens* aanzienlijke percentages van hun bnp beschikbaar moeten stellen om een totale ontwrichting van ons economisch systeem af te wenden, dan is hiermee toch wel het ultieme bewijs geleverd dat de nationale staten zo spoedig mogelijk moeten komen tot de instelling van een supranationale monetaire autoriteit met echte autoriteit. Uiteraard betekent dit een gedeeltelijke overdracht van staatsmacht naar die autoriteit. Dan zou het ook onmogelijk worden dat IJslandse banken hadden kunnen opereren op de miljardenschaal waarop dat gebeurd is. Men kan dan ook de staat IJsland met een bevolking ter grootte van de gemeente Utrecht niet onverkort aansprakelijk stellen voor alleen al de honderden miljoenen die naïeve Nederlandse ambtenaren daar hadden gedeponerd. Het is de schuld van het ontbreken van een adequaat internationaal monetair systeem, die het ongebreidelde geldscheppen en speculeren met andermans geld heeft mogelijk gemaakt. Schuld treft ons allen.

Het zou van grote kortzichtigheid getuigen als wij de toestand van vandaag als een ongelukkig incident zouden beschouwen en na het puin ruimen weer over zouden gaan tot *business as usual*. Er is sprake van een systeemfout.